

בעברית קלה

סיכום צוות עבודה של משרדי ממשלה
בתחום האופטרופסות ואפשרות לתמיכה והגנה
על אנשים מבוגרים

דו"ח מסכם - פברואר 2020

יושבת ראש הצוות - עובדת סוציאלית **בוני גולדברג**
מרכזת הצוות - עובדת סוציאלית ועורכת דין **אפרת ריין**

רקע

אמנת האו"ם היא הסכם שכתבו מדינות מהעולם על זכויות של אנשים עם מוגבלות. האמנה כוללת נושאים כמו זכות לחיות בקהילה, זכות לקבל החלטות לבד וזכות להשתתף בכל תחומי החיים כמו כולם. מדינת ישראל חתמה על האמנה. במדינת ישראל עשו תיקון בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות כדי שיתאים לאמנה. התיקון מדגיש את זכותו של האדם עם המוגבלות לקבל החלטות על עצמו ואת הצורך לכבד את רצונו ואת הדרך שבה הוא רוצה לנהל את חייו. בתיקון קבעו שאפשר למנות לאדם "תומך החלטה" כדי לעזור לו לקבל החלטות בעצמו. כמו כן קבעו בתיקון שאפשר למנות "ייפוי כח מתמשך", שבו אדם אומר מי הוא רוצה שבעתיד ינהל את ענייניו ואיך הוא רוצה שאותו אדם יפעל בעתיד. הממשלה החליטה להקים צוות שבו יהיו נציגים מכמה תחומים ("צוות בין-משרדי"). מטרת הצוות היא לשפר את השירות בנושא אפוטרופסות, לגבש תוכנית לאומית בנושא האפוטרופסות ולהציע חלופות (אפשרויות) לתמיכה והגנה על בגירים במדינת ישראל. הדו"ח (המסמך) הזה הוא סיכום עבודתו של הצוות הבין-משרדי.

עקרונות עבודה של הצוות הבין-משרדי

- להבין איך אדם עם מוגבלות מרגיש, לשמוע את הצרכים שלו ולהנגיש עבורו את תהליך האפוטרופסות.
- להחליט האם צריך לצמצם מינוי של אפוטרופסות, להגביל את הזמן שבו אדם ישמש כאפוטרופוס על מישוהו ואת התחומים שעליהם הוא אחראי.

ההמלצות - תקציר

1. **הליך מינוי אפוטרופוס לאדם** - יוקם גוף חדש שיהיו בו נציגים מתחום זכויות האדם, מהתחום המשפטי ונציג עו"ס/רווחה ויתקיימו בו הליכי האפוטרופסות. אנשים שמתנגדים למינוי האפוטרופוס יוכלו לבקש לקיים דיון בבית משפט על המינוי שלהם.
2. **הסברה** - לתת מידע והסברים על תיקון לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות.
3. **מקבלי גמלה** - לשפר את השיטה של מינוי אדם לקבלת קצבה מהמוסד לביטוח לאומי עבור אדם אחר (מקבלי גמלה). בדרך זו המינוי יהיה זמני ויעיל יותר.
4. **הדרכות** - אפוטרופוסים פרטיים ומקצועיים יהיו חייבים לקבל הדרכות.
5. **הנחיות לבנקים ולגורמים פיננסים (כמו חברות ביטוח)** - לתת להם הוראות ברורות בנושאים הקשורים לאנשים עם מוגבלות.

ההמלצות - פירוט

1. הליך מינוי אפוטרופוס לאדם

בעיות

1. ברוב המקרים, בתי המשפט ממנים למישהו אפוטרופוס בלי לשמוע את דעתו של האדם עצמו ובלי לקיים דיון. הם עושים את זה על סמך חוות דעת רפואית שקובעת שהאדם לא מבין ואי אפשר להתייעץ איתו.
2. ההליך המשפטי של מינוי אפוטרופוס לא מתנהל בצורה ישירה מול האדם עצמו.
3. בדרך שבה ממנים אפוטרופוס, לא בודקים אפשרויות אחרות עבור האדם חוץ ממינוי אפוטרופוס. לא עושים דיון איזה חלופות (אפשרויות אחרות) מתאימות לכל אדם.
4. כשממנים אפוטרופוס, צריך להחליט על מינוי אפוטרופוס לזמן הכי קצר שאפשר.

המלצות

1. הקמת גוף משפטי חדש - צוות רב-מקצועי

הקמת גוף משפטי חדש שיכלול משפטן בכיר, עובד סוציאלי, נציג מטעם נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות והמשרד לוויון חברתי. הצוות הרב-מקצועי יפגוש את האדם ואת המשפחה שלו ויציג בפניהם את עקרון האפוטרופוסות ומהן החלופות (אפשרויות) הקיימות כיום.

הגוף שיוקם יאפשר לשמוע את האדם והרצון שלו, יעזור להנגיש את כל תהליך האפוטרופוסות ויוכל לקדם פתרונות אחרים לאפוטרופוסות. במצבים שבהם אדם מתנגד למינוי אפוטרופוס או לחלופה אחרת לאפוטרופוסות, הוא יפנה לבית המשפט ויגיש את ההתנגדות שלו.

נוסף על הקמת גוף משפטי שהוא צוות רב-מקצועי, כדאי לתמוך **במרכזי מיצוי זכויות וסיוע** שכבר פועלים (למשל מרכזי 'עוצמה'). מומלץ גם להקים מרכזים נוספים שיהיו חלק מהשירותים שניתנים בקהילה. המרכזים האלה יעבדו בהתנדבות ויוכלו לתת מידע לאדם ולמשפחה שלו בנושא הכשרות המשפטיות. כמו כן יוכלו המרכזים האלה לעזור לאנשים ולמשפחות לקבל את הזכויות שלהם.

2. ייצוג משפטי

- הייצוג המשפטי תלוי מי האדם ומה מצבו:
- הגוף המשפטי החדש יחליט מי הם האנשים שיקבלו ייצוג משפטי בעזרת עורך דין, אם האדם רוצה את הייצוג.
 - אם האדם מתנגד למינוי אפוטרופוס, ההליך יתנהל בבית משפט ושם האדם יוכל לקבל ייצוג משפטי.
 - אם ההליך יובא לבית המשפט לדיון במקרה של תמיכה בקבלת החלטות, אין צורך בייצוג משפטי.

2. תיקון לחוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופסות

בעיות

הציבור והגורמים המקצועיים לא מיישמים את התיקון לחוק. התיקון מדגיש את זכותו של האדם עם המוגבלות לקבל החלטות על עצמו ואת הצורך לכבד את רצונו כיצד יתנהלו חייו. התיקון גם מדבר על האפשרות לקבל מינוי של תומך בקבלת החלטות, ולמנות מיופה כח מתמשך.

המלצות

כדי ליישם את התיקון לחוק, צריך לתכנן תוכנית רב-שנתית עם המטרות הבאות:

- לקיים השתלמויות מקצועיות לצוות שעובד בבתי המשפט.
 - לקיים השתלמויות מקצועיות לגורמים מקצועיים הקשורים להליך הכשרות המשפטית.
 - לקיים השתלמויות לקהל הרחב, כדי לעדכן אותו על השינויים בחוק.
 - לפרסם בתקשורת בשפות שונות את החלופות לאפוסטרופסות.
 - להפיק עלון מידע שבו יפורסם מידע בתחום הכשרות המשפטית.
 - להקים מוקד טלפוני שבו יינתן מידע על חלופות בתחום הכשרות המשפטית.
- במוקד זה יעבדו גורמים מקצועיים ואפשר יהיה להתייעץ איתם.

3. מקבלי גמלה

כיום ביטוח לאומי מבקש מאדם מסוים לקבל את קצבת הביטוח הלאומי עבור אדם אחר. האדם הזה הוא 'מקבל גמלה'.

בעיה

מי שממנה את מקבל הגמלה הוא המוסד לביטוח לאומי ולא גורם משפטי. אין מספיק פיקוח בתחום.

המלצות

1. הסדר זמני - מינוי של מקבל גמלה יהיה רק לתקופה זמנית. במהלך התקופה הזו יש לבדוק אם ההסדר הזה מתאים למקבל הגמלה ואם הוא מתאים לאדם שמקבל עבורו את הגמלה.
2. יש לשפר את הליך המינוי של מקבלי גמלה. צריך לשמוע את רצון האדם שממנים עבורו מקבל גמלה וגם לבקש חוות דעת מגורם מקצועי.

בעיה

אין כיום הגדרה ברורה למי ממנים מקבל גמלה.

המלצה

להגדיר למי מותר למנות מקבל גמלה.

בעיה

אין כיום הגדרה ברורה מה התפקיד של מקבל גמלה.

המלצה

להגדיר את התפקיד של מקבל הגמלה ומהן הסמכויות שלו.

בעיה

אם האדם מתנגד למינוי של מקבל גמלה עבורו, אין לו למי לפנות ולספר שהוא מתנגד למינוי.

המלצה

לאפשר לאדם להשמיע את התנגדותו על מינוי מקבל גמלה. צריך גם לאפשר לו לערער על ההחלטה עצמה שמישהו יקבל עבורו את הגמלה.

4. הדרכות

בעיה

האפוטרופוסים לא מבינים מה כולל התפקיד שלהם, לכן קשה להם לבצע את תפקידם.

המלצה

אפוטרופוסים יהיו חייבים לעבור הדרכה.

5. הוראות לבנקים ולגורמים פיננסים

הערה: גורמים פיננסים הם חברות שעוסקות בכספים. למשל חברת השקעות או חברת ביטוח. בסעיף הזה בכל פעם שכתוב 'בנקים', הכוונה גם לבנקים וגם לגורמים פיננסים.

צריך להקים צוות מיוחד שיבחן איך בנקים מתנהלים מול אנשים עם מוגבלויות ועם אזרחים ותיקים.

בעיה

אנשים שעובדים בבנקים חושבים שאנשים עם מוגבלויות לא יכולים להחליט עבור עצמם. לפעמים הם מפלים אותם ולא מוכנים לתת להם שירות אם לא ימונה להם אפוטרופוס.

המלצה

צריך לכתוב הוראות ברורות לכל הבנקים ולהסביר להם על הנושא הזה.

בעיה 2

אין בבנקים התאמות של נגישות השירות עבור אנשים עם מוגבלות שכלית, נפשית ואוטיזם. כמו כן אין התאמות לאנשים מזדקנים עם אלצהיימר (בעיות זיכרון).

המלצה

יש לכתוב לבנקים התאמות של נגישות השירות עבור אנשים אלה.

בעיה 3

הבנקים לא יודעים שיש חלופות לאפוטרופסות (כמו "תומך בקבלת החלטות" ו"יפוי כוח מתמשך").

המלצה

להסביר לבנקים את החלופות לאפוטרופסות. צריך למנות בכל בנק נציג שיהיה אחראי לתחום הכשרות המשפטית. הנציג ידריך את שאר עובדי הבנק.

ברצוננו לומר תודה לנציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות על הסיוע והליווי בעריכת הדו"ח.

מכון אקים להנגשה קוגניטיבית
כתיבה בעברית קלה רוני אנקורי
עריכה לשונית ליאורה רובנשטיין
עיצוב גרפי אלישבע שאלתיאל

